Prof. Dr. Homoki-Nagy Mária

Jogforrások

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen
készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

Európai Unió
Európai Szociális Alap
MAGYARORSZÁG KORMÁNYA
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A KURZUS ALAPADATAI

A tárgy jellege	kollokviummal záródó előadás
Tagozat	MAT-JN-17/EN
Tárgyfelelős tanszék	SZTE Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Jogtörténeti Tanszék
Oktatók	Prof. Dr. Homoki-Nagy Mária egyetemi tanár
Elérhetőség	6721 Szeged, Bocskai u. 10-12. 2. emelet 44. szoba Tel/Fax: (62) 544-412 E-mail: jogtort@juris.u-szeged.hu
Tantárgyi kreditpontok	5
Követelmények	az adott tantárgy követelményei a tantárgy coospace színterén

Magyarország Kormánya
Európai Unió
Európai Szociális Alap
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A TANANYAG ELSAJÁTÍTÁSÁHOZ JAVASOLT MÓDSZERTAN

1. Olvassa el a tantárgy alapadatait.
2. Ismerje meg a tantárgy követelményrendszerét.
3. Figyelmesen olvassa el az olvasóleckét.

Az olvasólecke feldolgozásához szükséges idő: kb. 35-40 perc

4. Tanulmányozza a kötelező tananyag vonatkozó részeit. A tananyag elsajátításához segítséget nyújt az ajánlott irodalom.
5. Válaszoljon az önellenőrző kérdésekre.
6. Amennyiben további segítségre van szüksége a tananyag megértéséhez, akkor jelezze a tantárgy oktatójának.

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

Magyarország Kormánya
Európai Unió
Európai Szociális Alap
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Jogforrások

Jogforrások

1. **szokásjog**
2. **törvény**
3. **privilégium**
4. **statutum**

Szokásjog

Az államalapítás előtti időben az emberek egymáshoz való viszonyát a szokások határozták meg. Az államalapítást követően a meglévő szokások egy részének érvényesülését már az uralkodó kényszerítette ki azzal, hogy a szokásokat szankcióval látták el. Az ősi szokások más része erkölcsi normaként élt tovább, melyek érvényesülését az emberek belső meggyőződése kényszerítette ki.

A szokásjog kialakulását tekintve íratlan jog, szájhagyomány útján terjedt el és élt tovább. Ahhoz, hogy a szokásból bíróság által kikényszeríthető szokásjog váljon, a szokásnak jogi tartalommal kellett bírnia, hosszú ideig kellett érvényesülnie, és az adott közösségnek, társadalomnak el kellett fogadnia.

> *„A szokás a gyakorlat által megállapított jog, mely törvényül szolgál, midőn nincs törvény."*
> (Werbőczy: Hármaskönyv. Bevezetés 10.cím 2§)

A szokásjog megismerésénél a bölcs, öreg emberek emlékezetére hagyatkoztak, akik közmeggyőződésből vezették le egy-egy szabály érvényét. Ez az oka, hogy a királyi vármegyék ispánja mellett is a bölcs öregek alkották a bírói testületet.

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

Magyarország Kormánya
Európai Unió
Európai Szociális Alap
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Az írásbeliség elterjedésével a szokásjogot az írásba foglalt különböző jogi tartalmú okiratok (egyezségek, szerződések, határjárások, birtokba iktatások, eskük, végrendeletek) tartották fenn. Ezért vált fontossá a *III. Béla* által megszervezett **kancellária** tevékenysége.

> *„Ez a formuláskönyv szép példa a világi jog, különösen a magyar szokásjog szerves összekapcsolódására a kánonjoggal és a városi joggal.”* (Erdő Péter: A középkori officiálisi bíráskodás írott emlékei Lengyelországban és Magyarországon. Magyar Könyvszemle 1994/2)

A kancellária és az egyes hiteleshelyek munkájának megsegítésére a 14. század 2. felétől ún. **formuláskönyvek**et állítottak össze, melyekbe okiratmintákat gyűjtöttek.

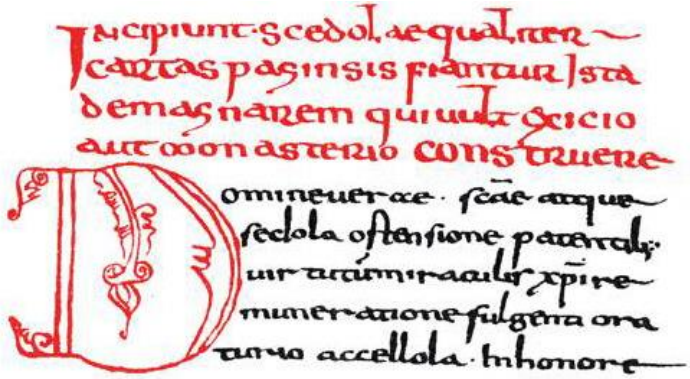

Uzsai János: Ars notaria, amely 1346 -1350 között készült;

Magyi János formuláskönyve, amely 1468 – 1476 között keletkezett, mintegy 500 oklevélmintát tartalmaz Hunyadi Mátyás kisebb kancelláriájából, illetve a budai káptalanból. Ez az egyetlen, ma ismert formuláskönyv, melyet közjegyző állított össze.

Somogyvári formuláskönyv (1460 – 1480) feltehetően Kékcsei Izsó János, a somogyvári bencés konvent világi ügyvédje szerkesztett.

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

Európai Unió
Európai Szociális Alap
MAGYARORSZÁG KORMÁNYA
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A szokásjog íratlan jellegéből következett, hogy az ország egyes területein eltérő normák érvényesültek, ami jogi széttagoltsághoz, *jogi partikularizmus*hoz vezetett.

A szokásjognak két típusa alakult ki: az **országos** és a **helyi** szokásjog

A jogi partikularizmus tette szükségessé az ismert szokásjogi normák összegyűjtését és írásba foglalását.

Szokásjogi gyűjtemények:

Időben korábban egyes városok jogkönyvei készültek el.

Budai jogkönyv (Ofener Stadtrecht): ófelnémet nyelven íródott a 15. század elején.

forrásai: a magdeburgi jogkönyv , a város szokásjoga és a királyi priviléiumlevél, ami a város szabad királyi rangra emelését biztosította. A tárnoki jog alapját is képezte.

A hét tárnoki város - Buda, Kassa, Pozsony, Nagyszombat, Sopron, Eperjes, Bártfa - főbíróként a *tárnokmester*t kapta meg. A 13. században a tárnokmester *hatásköre* egyrészt

> *„A polgároknak összesen és egyenkint, a jövevényeknek, és bármely városunk valamint valamely nevezetesebb városhoz csatolt szabad községek lakosságának szabadságában álljon bármely itéletet, melyet biráik és esküdt polgáraik hoztak, tárnokmesterünkhöz, vagy annak a városnak a biróságához feljebbezni, a melynek szabadságával az ilyen város vagy község él."* (Zsigmond 1405. évi városi dekrétuma)

pénzügyi kérdésekre, másrészt bíráskodásra terjedt ki. A pénzügyi feladatokat a 14. században átvette a *kincstartó* és ettől kezdve bírói feladatokat látott el. Luxemburgi Zsigmond 1405-ben az ún. *városi dekrétumában* rögzítette, hogy a hét szabad királyi város csak akkor forduljon a király bírói fórumához, ha a tárnokmester nem akar ügyükben eljárni.

A 15. század elejétől a hét szabad királyi város delegált bírótársakat a tárnokmester mellé. Ez volt a garanciája annak, hogy a **tárnoki szék**en az általuk használt, ősi szokásjogot alkalmazzák. A tárnoki szék központja **Buda** volt. A török hódoltság miatt a tárnoki szék székhelyét áttették **Sopron**ba, majd Buda visszafoglalását követően ismét Buda lett a központ.

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

Európai Unió
Európai Szociális Alap
MAGYARORSZÁG KORMÁNYA
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A többi szabad királyi város – Székesfehérvár, Lőcse, Esztergom – ekkor kapta meg főbíróként a személynököt.

A tárnokiszék évente egyszer ülésezett. Az ekkor hozott ítéleteket jegyzőkönyvbe foglalták. Az így összegyűjtött ítélkezési anyag lett a tárnoki cikkelyek alapja. Ezt *Laki Thuz János* gyűjtötte össze.

Ez a gyakorlat is bizonyítja, hogy a szokásjog a bírói gyakorlat útján hagyományozódott egyik generációról a másikra.

A városi szokásjog másik csoportját a *bányavárosok* szokásai alkották. Közülük Selmecbánya jogkönyve maradt fenn a 13. századból. IV. Béla engedélyezte a német bányászok megtelepedését és kiváltságlevelet adott nekik. Ezt a jogkönyvet használták a bányavárosok a *Körmöcbányán* működő bírói fórumon.

Zipser Willkür

A helyi szokásjog létét bizonyítja a Zipser Willkür, amely a szepesi szászok szokásjogi gyűjteménye, az 1370-es évekből. V. István a 13. században adott privilégiumlevele alapján telepedtek meg Felvidéken, a Szepességben a hospesek, akik megkapták a hospes jog alapján, hogy saját szokásjoguk szerint éljenek, bírót, plébánost válasszanak. Ezt a szokásjogot őrizte meg a joggyűjtemény.

Werbőczy István Hármaskönyve

Magyarországon az „országos" szokásjog összegyűjtése mintegy kétszáz évvel később következett be, mint Nyugat-Európában. Több kísérlet után, Werbőczy István volt az, aki királyi felhatalmazás alapján elkészítette a Tripartitumot, a Hármaskönyvet.

Werbőczy megfogalmazása szerint a szokásjog:

- törvény magyarázó,
- törvény pótló,

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

Európai Unió
Európai Szociális Alap
MAGYARORSZÁG KORMÁNYA
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

- törvény rontó lehet.

Ezzel a két legfontosabb jogforrásnak a szokásjognak és a törvénynek az egymáshoz való viszonyát is meghatározta. (Hármaskönyv, Bevezetés XII.cím, 3-5 §§)

Werbőczy István valószínűleg 1458-ban Kerepecen (Bereg megye, Kárpátalja, ma Ukrajna) született, eredetileg Kerepeci Istvánnak nevezték. A Werbőczy nevet akkor vette fel a család, amikor Verbőcfalvát (Ugocsa megye, Kárpátalja, ma Ukrajna) megszerezték. Családja a Szobi és a Szapolyai család familiárisa volt. E nagyurak támogatásával széleskörű műveltségre tett szert. Bizonyíthatóan tanult a Krakkói Egyetemen.

Patrónusainak támogatásával 1482-ben a kisebb kancelláriában jegyző lett. A hivatali ranglétrát végig járva előbb országbírói, majd személynöki ítélőmester, 1516-ban személynökké nevezi ki a király. 1523-ban megbuktatja híveivel ecsedi Báthori István (1480 közepe – 1536) nádort, ő lesz az ország nádora. Báthori a következő évben visszaszerzi a nádorságot és Werbőczy ellen hűtlenségi pert indít, akit fej- és jószágvesztésre ítélnek. Az ítéletet nem hajtották végre. 1526-ban Szapolyai Jánost, Erdélyi vajdát segítette, aki a koronázást követően kancellárrá nevezi ki. Buda törökök általi elfoglalása után 1541-ben a hódoltsági területen a magyarok főbírója lesz. Még ugyanebben az évben meghal.

Hunyadi Mátyás felismerte, hogy egységesíteni kell a meglévő joganyagot. 1486-ban kiadja a **Decretum maiust**, a nagyobb dekrétumot, amely elsősorban korának perjogi szabályait rögzítette, illetve újította meg.

Többszöri, eredménytelen kísérlet után II. Ulászló Werbőczyt bízta meg az országos nemesi magánjog összegyűjtésével. A tervezet 1514-ben készül el. Ugyanebben az évben az uralkodó összehívta az országgyűlést, amelynek napirendjére tűzték a **Tripartitum**ot. Az ugyanezen az országgyűlésen elfogadott

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

Magyarország Kormánya
Európai Unió
Európai Szociális Alap
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

jobbágyellenes törvényeket is beépíti a jogkönyvbe, és ezzel együtt fogadja el az országgyűlés a Hármaskönyvet, amelyet szentesítésre megküldenek az uralkodónak, aki azt aláírja, de nem pecsételi le. Ezzel elmarad a szentesítést és a kihirdetésre sem kerül sor.

1517-ben Werbőczy saját költségén Bécsben kinyomtatta munkáját és megküldte a vármegyéknek, amelyek a jogi partikularizmus miatt nagyon örültek az egységbe foglalt szokásjognak.

Szerkezete:

Prológ

I. Könyv, a nemesi magánjogra vonatkozó szokásjogi normák,

II. Könyv, perjogi szabályok

III. Könyv, a szabad királyi városok polgáraira vonatkozó rendelkezések, székelyek külön jogára való utalás és a jobbágyokat érintő új szabályok

Büntetőjogi normák is találhatók a Tripartitumban, de csak annyiban, amennyiben annak magánjogi jogkövetkezményei voltak. pl. hűtlenség, nagyobb hatalmaskodás.

Quadripartitum:

A Tripartitum gyakorlati alkalmazása során annak hiányosságai is felszínre kerültek. 1553-ban bizottságot hívtak létre a Tripartitum átdolgozására. Ez a munka lett a Quadripartitum, ami már alkotmányjogi szabályokat is tartalmazott. Ez nem került országgyűlési tárgyalásra és a bírói gyakorlat sem alkalmazta.

Törvényjog

A 11. században a törvény a király parancsa, amelyet tanácsának megkérdezésével adott ki.

A király csak a közjogi viszonyokat szabályozta. Az alattvalók magánjogi viszonyaiba nem szólt bele, azt a szokásjog szabályozta.

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

Európai Unió
Európai Szociális Alap
MAGYARORSZÁG KORMÁNYA
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Szent István törvényei

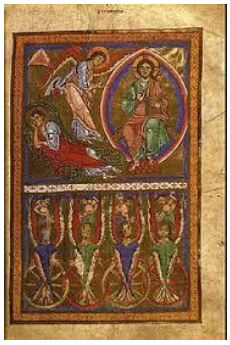

Két dekrétuma és fiához, Imre herceghez írt Intelmek maradt fenn. Az Intelmek nem törvény, az ún. királytükrök sorába tartozik. A dekrétumok a 12. században írt Admonti-kódexben maradtak fenn.

Az első dekrétum István uralkodásának kezdetén készült, amelyre hatottak a 847. évi *mainzi zsinat határozatai*, és a *Lex Baiuvariorum*.

A második dekrétum már túlnyomó részben az önálló magyar jogfejlődés eredménye, sőt a magyar szokásjog hatása is felismerhető.

Szent István törvényeinek egy jelentős része egyházi vonatkozású rendelkezéseket tartalmaznak, másik része büntetőjogi normákat szabályoz. E körben jelentős a jóvátétel (compositio) előtérbe helyezése.

„Hajoltunk a tanács egyakaró kérelmére, hogy ki-ki ura legyen az ő tulajdonának, szinte ugy a király adományainak is, mig él; kivéve a püspökséghez vagy ispánsághoz tartozandókat. 1. §. És az ő halála után fiai hasonló urasággal birják örökségöket. 2. §. És senki semmi vétek okáért kárvallást az ő javaiban ne szenvedjen, hanem ha a király életére tör, vagy országárulást követ el, vagy idegen földre szökik. 3. §. Akkor a királyra szálljanak javai, őt magát pedig itéljék meg, de ártatlan fiainak bántások ne legyen.” (Szt. István 35.§)

Foglalkozik a királyi vagyon védelmével, a király ellen irányuló és a belső békét veszélyeztető bűnök megtorlásával, de megjelenik a magántulajdon védelme is.

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

Magyarország Kormánya

Európai Unió
Európai Szociális Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Megjelennek magánjogi jellegű normák is – özvegyi jog - , amelyek nem az ősi szokásjogból erednek.

„Akarjuk nyilván, hogy az özvegyeknek és árváknak is legyen részök a mi törvényünkben, ily ok alatt: ha valamely özvegynek fiai, leányai maradnak, és azokat nevelni, mind éltiglen velek lakni fogadkozik, legyen a mi engedelmünkből hatalma, hogy azt mivelhesse, és senki uj házasságra ne kényszeritse őtet." (Szt. István 24.§)

Szent László törvényei

„A kegyességes László király idejében gyülekeztünk egybe mi, Pannónia országának jobbjai mindnyájan, a szent hegyen, és módot keresénk benne, miképen lehetne a gonosz emberek szándékát megakadályoztatnunk és előmenetelt szereznünk a mi nemzetünk ügyének."

A közbiztonság és rend helyreállítása és főleg a vagyon ellen irányuló bűnök kiirtása végett László trónra lépését követően Pannonhalmára hívta az ország előkelőit, ahol törvényt alkottak.

„A ki kivont karddal embert öl, vessék tömlöczbe a király itélete szerint és oszszák három részre minden vagyonát: ugymint szőlleit, földeit, cselédségét, szolgáit."

Első dekrétumában (ez a Corpus Iuris kötetében a 2.) a tolvajlás eseteivel foglalkozik, de a gyilkosságra és a fegyveres támadásra vonatkozóan is intézkedik.

Feltűnő, hogy László törvénye nemcsak a szegény szabadok és szolgák, hanem a

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

Magyarország Kormánya
Európai Unió
Európai Szociális Alap
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

főemberek, előkelők, sőt a papi rendhez tartozók tolvajlásáról is szól.

Második dekrétumában (ez a 3. a Corpus Iurisban) szintén a tolvajlás és azzal rokon cselekményeket szabályozza. Az első dekrétumhoz képest már enyhébb büntetéseket is kilátásba helyez, sőt az *asylum jogot* is szabályozza.

> *„Ha szabad ember lop és templomba menekedik, a melyik egyháznak oltalmát kereste, annak legyen szolgájává."*

Rendelkezik továbbá a bírákról és a bírói eljárásról.

> *„Minden bíró a maga járásában ítéljen; az az, senki a bírák közül az ő törvényes hatóságán kívül ne bíráskodjék."*

Szabályozza a **párbajt** – ezzel lehetőséget ad bizonyos esetekben a magánharcnak - .

> *„A kik megvínak otthon és a bíró eleibe nem viszik ügyöket, azokon a bírónak semmi keresete ne legyen. Ha hozzá jőnek, tetszése szerint ítéljen; és ha megegyezteti őket és ezért adnak a bírónak valamit, egy harmadot magának, két harmadot a királynak tartson belőle."*

Harmadik dekrétumában (ez áll a Corpus Iurisban az első helyen), ami idegen hatásoktól mentes, vallás és erkölcs elleni bűnöket szabályoz, védi az egyház jogait és vagyonát.

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

Magyarország Kormánya
Európai Unió
Európai Szociális Alap
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Kálmán király törvényei

Könyves Kálmán 1100 körül hívta össze a tarcali zsinatot, ahol megalkották azt a dekrétumot, melynek célja Szent István törvényeinek revíziója, a kor kívánalmainak megfelelő újítások keresztülvitele.

Büntetőjogi intézkedéseire jellemző, hogy enyhítette a büntetéseket, törekedett a magánharc kiküszöbölésére, a lopást már nem fenyegette halálbüntetéssel, a tolvaj feleségét és fiait csak részesség esetén büntette.

„A vétkén marasztott tolvajt foszszák meg szeme világától; és a feleségét, ha részes ura vétkében, érdeme szerint vessék szolgaságra; és az ő fiaik is, ha tizenöt esztendősök vagy annál idősebbek, anyjok sorsát viseljék; de ha tizenöt esztendejek még nincsen, bocsássák büntetetlen őket."

Kálmán dekrétumában a nemesi birtok három változatát különböztette meg:

- allodiális szállásbirtok, amely ágról-ágra öröklődött,
- a tulajdonos szabad rendelkezése alatt álló szerzett birtok,
- az egyeneságon öröklődő adománybirtok.

„Valamely birtokot szent István adományozott vala, abban minden maradék örököljön az ő tetszése szerint. 1. §. Más királyok adománya apáról fiura szálljon, és ha fiu nincsen, következzék a testvér, a kinek holta után az ő fiait sem kell kirekeszteni az örökségből.

A pénzen szerzett örökséget senki maradékától el ne vegyék, de azonban bizonyságot kell tenni róla."

A 11. században keletkezett törvények után csak a 13. századból maradtak fenn

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

Magyarország Kormánya
Európai Unió
Európai Szociális Alap
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

királyi dekrétumok, amikor az egyes rendek, különösen a nemesi rend kialakulására sor kerül.

A 13. század végén, 14. század elején figyelhető meg az a változás a törvények keletkezésében, hogy már *nem elegendő a király törvényalkotói akarat, szükségessé válik az országgyűlés akarata is.* (1279 kun törvények, 1290. évi és az 1298. évi törvények)

Luxemburgi Zsigmond

De csak a 14-15. század fordulójára erősödik meg a papság és a nemesség annyira, hogy a király - Luxemburgi Zsigmond – egyre gyakrabban hívja össze az országgyűlést. 1405-ben két dekrétum is született, az első dekrétum – városi dekrétum – esetében már a szabad királyi városok, mezővárosok küldötteit is meghívta. A második dekrétumot pedig aláírás előtt megküldte a vármegyéknek.

Uralkodásának második felében vált elfogadottá: **a törvény a az országgyűlésben képviselethez jutott rendek és a király megegyezése.**

Hunyadi Mátyás

Századokon át az a felfogás érvényesült, hogy a törvény csak addig jogforrás, amíg él a kibocsátója. Ezért újították meg – másolták - újból és újból a törvényeket, mert így biztosították a törvény hatályának megmaradását. Mátyás az 1486. évi dekrétumában tett kísérletet arra, hogy törvényének hatályát az utódaira is kiterjessze.

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

Európai Unió
Európai Szociális Alap
MAGYARORSZÁG KORMÁNYA
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

„A mely czikkelyeket vagy fejezeteket Mi, fentnevezett Mátyás király a fentemlített főpap urakkal, bárókkal, előkelőkkel és többi választott nemesekkel, a kik tudniillik ez egész ország képviseletében a jelen közönséges országgyűlésen velünk együtt vannak, előzetesen megtartott komoly tanácskozás után, ugyanazon főpap urak, bárók, előkelők és az egész ország tanácsából, és akaratából hozzájárulásával, egész tartalmukra nézve, ***ez országnak örök időkre megtartandó és fenmaradandó*** *decretuma, statutuma és törvénye meg irott joga gyanánt szentesítünk, megállapítunk, helyeselünk, jóváhagyunk és megerősítünk; egyszersmind azok tiszteletben tartására összes királyi utódainkat valamint ezt az egész országot akképen kötelezzük, hogy azokon soha, semmi időben, tudniillik sem új királyok választásakor vagy koronázásakor, sem pedig országgyűléseken vagy az országlakosaik közönséges avagy részleges gyűléseiben bármit változtatni, vagy másitani szabad ne legyen, hanem azokat minden záradékukban és pontjukban változatlanul és sértetlenül meg kell tartani.”*

Az 1486. évi dekrétum az első, amely egy jogág – a perjog – egészét kívánta szabályozni.

Ugyanakkor ez az első törvénykönyv, amelyet keletkezésekor nyomtatásban is megjelentettek.

A 14. századig nincsenek adatok arról, hogyan történt a törvények kihirdetése. Nagy Lajos az 1351. évi dekrétumot megküldeti a megyéknek. Ezt a gyakorlatot azonban csak Hunyadi Mátyás 1471. évi törvénye tette kötelezővé.

A 15. század végére alkotmányos szabállyá válik, hogy az országgyűlésen elfogadott törvényt ki kell hirdetni, ami a vármegyéknek való megküldést jelentette.

„a jelen decretumot az abban czikkelyenkint meghatározott büntetések terhe alatt, mindenki tartsa meg, és hogy ezt a decretumot minden egyes vármegye számára le kell írni és egyes vármegyék törvény-székének helyére el kell küldeni, a mely is a nemesek egyes gyűléseiben kéznél legyen.”

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

Európai Unió
Európai Szociális Alap
MAGYARORSZÁG KORMÁNYA
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Törvénygyűjtemények:

A 16. század közepén – a kettős királyválasztást követően – szükségessé vált az addig megszületett törvények összegyűjtése.

Zsámboki János: 1581-ben összegyűjtötte Hunyadi Mátyás uralkodásáig kiadott törvények jelentős részét. (kép)

Mosóczy Zakariás és **Telegdy Miklós** püspökök 1584-ben készítették el az újabb gyűjteményt, ami nyomtatásban is megjelent, sőt több kiadást megért. (kép)

Szentiványi Márton 1696-ban adta ki a gyűjteményt újból, s ekkor kapta a **Corpus Juris** címet. (kép)

Szegedi János a 18. század közepén az egyes dekrétumok szövegét szakaszokra bontotta, ezzel megkönnyítette annak használatát.

Miután a Corpus Juris a gyakorló jogászok számára kézikönyvként szolgált, a későbbi kiadásokba más törvények is bekerültek, mint pl. Mária Terézia katonai rendtartása, a tárnokjogi cikkelyek, és III. Ferdinánd által 1657-ben kiadott alsó-ausztriai büntetőtörvénykönyv, a Praxis criminalis.

Erdélyi törvénygyűjtemények:

Az Erdélyben kiadott és fellelt dekrétumok összegyűjtését I. Rákóczi György rendelte el, de csak II. Rákóczi György alatt készült el, amit a gyulafehérvári országgyűlés is megerősített.

Approbáták: öt részre osztva egyházjogot, alkotmányjogot, a rendek és nemzetek jogait, valamint közigazgatási jogot tartalmazott. (kép: I. Rákóczi)

Compiláták: I. Apafi Mihály 1668-ban bizottságot állított fel azzal a céllal, hogy az Approbáták megjelenését követő törvényeket is összegyűjtsék. Ezt is megerősítette az országgyűlés. (kép I. Apafi)

Articuli novellares: az 1744 és 1848 között keletkezett törvényeket tartalmazta, de felvették ezek közé az 1690-ben kiadott *Diploma Leopoldinumot* is.

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

Magyarország Kormánya
Európai Unió
Európai Szociális Alap
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Privilégium = kiváltságlevél

típusai: törvényi jellegű privilégium és az egyszerű privilégium

a király kiváltságokat csak mások jogának sérelme nélkül – **salvo iure alieno** elv – adhat, nem ellenkezhet törvénnyel vagy országos szokásjoggal.

törvényi jellegű privilégium: Aranybullák

- elsősorban kiváltságokat rögzítettek, kiadására a szerviensek, illetve a nemesek kényszerítették a királyt;
- a korai törvényekkel ellentétben ezeket megszövegezték és írásba foglalták;
- az aranybullák elsődlegesen alkotmányjogi kiváltságokat rögzítettek;
- általános hatályú, legalább egy rendet érint;
- szankciói súlyosak. ellenállási jog, királyt esküre kötelezték.

egyszerű privilégium:

- alanyi jogosultságot biztosít egy személynek – adománylevél -, vagy egy postosan meghatározott testületnek – káptalan -, vagy területnek – szepesi tízlándzsások;
- nincs szankciója, a király legfeljebb ígéretet tesz arra, hogy gondoskodik a kiváltságlevélben foglaltak betartásáról;
- különös hatályú,mert csak azokra vonatkozik, akik kapták.

Statutum

Grosschmid Béni megfogalmazásában a statutum **helyi törvény**. Csak az adott törvényhatóság – nemesi vármegye, szabad királyi város, Székelyföld – területén érvényes.

érvényességi feltétele: ne ellenkezzen törvénnyel, országos szokásjoggal, mások jogait, kiváltságait ne sértse

1. kép: **Grosschmid Béni**

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

Magyarország Kormánya
Európai Unió
Európai Szociális Alap
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

ÖNELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Milyen jogforrások alakultak ki a rendi monarchia korában Magyarországon?
2. Mi volt a viszony az országos szokásjog és a törvény között?
3. Mi a különbség a törvényiyi jellegű és az egyszerű privilégium között?
4. Milyen szerepet töltöttek be a jogfejlődésben a formuláskönyvek?
5. Mit értünk formulák alatt?
6. Mit jelent a szokásjogi gyűjtemény?
7. Milyen szokásjogi gyűjteményeket ismer Magyarországon?
8. Ki volt Werbőczy István?
9. Milyen szerepet töltött be Werbőczy a magyar jogtörténetben?
10. Mi a Tripartitum?
11. A törvényalkotás folyamatában mi a különbség a korai századok törvényei és a 15. században megszületett törvények között?
12. Melyek az érvényes törvény keletkezésének szabályai a 15. század végén?
13. Mit értünk törvénygyűjtemény alatt?
14. Milyen törvénygyűjteményeket ismer a magyar jogtörténetben?

KÖTELEZŐ TANANYAG

-- az előadásokon elhangzottak

-- Mezey Barna: Magyar jogtörténet. Budapest, Osiris, 2007. 29-45. pp.

https://www.szaktars.hu/osiris/view/mezey-barna-szerk-magyar-jogtortenet-osiris-tankonyvek-2007/?pg=0&layout=s

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

Magyarország Kormánya

Európai Unió
Európai Szociális Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.
Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu